

ÂRIFLERİN TESBİHİ
SUBHATÜ'L-EBRÂR
MOLLA CÂMÎ

VakıfBank Kùltür Yayınları: 0108
Klasik: 002

ARIFLERİN TESBİHİ
MOLLA CÂMÎ

Özgün Adı:
Subhatü'l-ibrâr

Türkçesi
Hicabi Kırılancı

Kapak Görseli ve Sayfa Uygulama
Faruk Özcan

Kitap Editörü
Muzaffer Kılıç

Son Okuma
Ömer Uzunağaç

VakıfBank Kùltür Yayınları
Büyükdere Caddesi
No: 97 – Kat 4
Şişli 34394 İstanbul
Telefon: 0 212 354 5730
www.vbky.com.tr – info@vbky.com.tr
Sertifika No: 40141

© Vakıf Pazarlama San. ve Tic. A.Ş., 2021

ISBN 978-625-7447-10-2

Kitabın tüm yayın hakları VakıfBank Kùltür Yayınları'na aittir. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak sınırlı alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir elektronik veya mekanik araçla çoğaltılamaz. Eser sahiplerinin manevi ve mali hakları saklıdır.

Baskı

Turkvaz Haberleşme ve Yay. A. Ş.
Güzeltepe Mahallesi Mareşal Fevzi
Çakmak Caddesi B Blok No: 29/1/1
Eyüpsultan İstanbul
Telefon: 0212 354 3000
Sertifika No: 46403

1. Baskı: Ağustos 2021

ÂRÍFLERİN
TESBİHİ
SUBHATÜ'L-EBRÂR
MOLLA CÂMÎ

TÜRKÇESİ
HİCABİ KIRLANGIÇ

MOLLA CÂMÎ

Nakşibendî tarikatına mensup İranlı meşhur âlim ve şair olan Molla Câmî, 1414 yılında Horasan'ın Câm şehrinin Harcird kasabasında doğdu. Câm şehrine nisbetle "Câmî" mahlasını almıştır. İlk tahsiline babasının yanında başlayan Câmî, babası Herat'a gidip Nizâmiye Medresesi'ne müderris olunca öğrenimini orada sürdürdü. Sonrasında Semerkant'a giderek Uluğ Bey Medresesi'nde Bursalı Kadızâde-i Rûmî'den riyâziyyat dersleri aldı. Câmî, ilk olarak Nakşibendî şeyhlerinden Sa'deddîn-i Kâşgarî'ye intisap etmiş, onun vefatından sonra da halefi Hâce Ubeydullah Ahrâr'a bağlanmıştır. 1492 yılında Herat'ta vefat eden Câmî'nin cenazesi, başta Hüseyin Baykara ve Ali Şîr Nevâî olmak üzere devrin ileri gelenlerinin iştirakiyle kaldırılmış ve şeyhi Sa'deddîn-i Kâşgarî'nin kabrinin yanına defnedilmiştir. Fars şiirinin en büyük üstatlarının sonuncusu sayılan Câmî, üstün şairlik kabiliyeti yanında dinî, edebî ve akli ilimlerle tasavvuftaki derin vukufundan bütün şiirlerinde, mesnevilerinde ve özellikle tasavvufî mesnevilerinde geniş bir şekilde faydalanmış, ele aldığı konuları çok rahat ve sade bir dille anlatma gücünü göstermiştir.

HİCABİ KIRLANGIÇ

1966 Amasya'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini doğduğu şehirde tamamladı. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde Fars Dili ve Edebiyatı alanında lisans (1987), yüksek lisans (1989) ve doktora derecesi (1996) aldı. 1988 yılında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesine öğretim elamanı olarak atandı. 2004-2005 öğretim yılında İran'da Allame Tabatabaî Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde misafir öğretim üyesi olarak çalıştı. Bir dönem (2006-2008) Türkiye Yazarlar Birliği Genel Başkanlığını üstlendi. Hâlen Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinde öğretim üyesi olarak çalışmakta olup Mevlânâ ve eserleri üzerine bilimsel çalışmalar yapmak üzere kurulan Mevlânâ Araştırmaları Derneği'nin de yönetim kurulu üyesidir.

İÇİNDEKİLER

Sunuş	7
Âriflerin Tesbihi <i>Subhatü'l-ibrâr</i>	9
Mesnevi	11
Birinci Tesbih Taşı	37
İkinci Tesbih Taşı	43
Üçüncü Tesbih Taşı	49
Dördüncü Tesbih Taşı	55
Beşinci Tesbih Taşı	61
Altıncı Tesbih Taşı	67
Yedinci Tesbih Taşı	73
Sekizinci Tesbih Taşı	79
Dokuzuncu Tesbih Taşı	85
Onuncu Tesbih Taşı	91
On Birinci Tesbih Taşı	97
On İkinci Tesbih Taşı	103
On Üçüncü Tesbih Taşı	109
On Dördüncü Tesbih Taşı	115
On Beşinci Tesbih Taşı	121
On Altıncı Tesbih Taşı	127
On Yedinci Tesbih Taşı	133
On Sekizinci Tesbih Taşı	139
On Dokuzuncu Tesbih Taşı	145
Yirminci Tesbih Taşı	151
Yirmi Birinci Tesbih Taşı	157
Yirmi İkinci Tesbih Taşı	163
Yirmi Üçüncü Tesbih Taşı	169
Yirmi Dördüncü Tesbih Taşı	175
Yirmi Beşinci Tesbih Taşı	181
Yirmi Altıncı Tesbih Taşı	187

Yirmi Yedinci Tesbih Taşı	193
Yirmi Sekizinci Tesbih Taşı	199
Yirmi Dokuzuncu Tesbih Taşı	205
Otuzuncu Tesbih Taşı	211
Otuz Birinci Tesbih Taşı	217
Otuz İkinci Tesbih Taşı	223
Otuz Üçüncü Tesbih Taşı	227
Otuz Dördüncü Tesbih Taşı	231
Otuz Beşinci Tesbih Taşı	237
Otuz Altıncı Tesbih Taşı	243
Otuz Yedinci Tesbih Taşı	249
Otuz Sekizinci Tesbih Taşı	255
Otuz Dokuzuncu Tesbih Taşı	261
Kırkıncı Tesbih Taşı	267

SUNUŞ

İslâmî ilimler, tasavvuf, dil, edebiyat ve şiir sanatları alanında ciddî eserler kaleme almış olan Nûreddin Abdurrahman-ı Câmî, her şeyden önce bir şair olarak adını ölümsüzleştirmiştir. Sebki Hîndî üslubunun henüz teşekkül etmediği bir çağda yetişen son büyük şair olduğu için klasik Farsça şiirin son şairi (*hâtemü’ş-şuarâ*) olarak nitelenen, nesir ve nazım alanında onlarca kitap ve risale kaleme alan ve eserleriyle şöhreti Hindistan’dan Balkanlar’a kadar geniş bir coğrafyaya yayılan Câmî; gençlik, orta yaş ve yaşlılık dönemleri şiirlerini üç ayrı divanda bir araya getirmiş, ayrıca büyük mesnevi şairleri Nizâmî ve Emîr Hüsrev-i Dihlevî’nin oluşturduğu “hamse” geleneğini geliştirerek yedi mesnevi kaleme almış ve bu mesnevî külliyyatına *Heft Evreng* adını vermiştir. Bu mesneviler külliyyattaki sırasıyla *Silsiletü’z-Zehab*, *Selâmân ü Ebsâl*, *Tuhfetü’l-Ahrâr*, *Subhatü’l-Ebrâr*, *Yûsuf u Zuleyhâ*, *Leylâ vü Mecnûn* ve *Hired-nâme-i İskenderî* adlarını taşımaktadır.

Heft Evreng’in dördüncü mesnevisi olup amelî ahlak ve tasavvuf konularını içeren *Subhatü’l-ebrâr*, ‘âriflerin tesbihi’ veya ‘âriflerin zikri’ anlamına gelmektedir. Câmî’nin bu mesnevisi, özellikle şekil bakımından en özgünüdür. Çünkü bu manzum eseri, diğer mesnevilerin aksine hiçbir şairi örnek almadan yazmıştır. Bu eserde kullanılan “remel-i müseddes: feilâtun feilâtun feilun” vezni, Emîr Hüsrev-i Dihlevî’nin *Noh Sipih*r mesnevisinin birkaç beyti dışında Câmî’den önce herhangi bir şair tarafından mesnevi yazımında kullanılmamıştır.

Timurlu hükümdarı Sultan Hüseyin Baykara'ya ithaf edilen ve toplam 2875 beyitten oluşan *Subhatü'l-ibrâr*; tevhid, naat, padişaha övgü /öğüt ve telif sebebi bölümlerinden sonra “gerdanlık, boncuk ve tesbih taşı” gibi anlamlara gelen “ıkd” adlı kırk bölümden oluşmaktadır. Eserin adıyla bağlantılı olarak “tesbih taşı” şeklinde tercüme etmeyi uygun gördüğümüz her bölümde dinî, ahlâkî ve tasavvufî bir konu işlenmiş ve her konu bir hikâye ile pekiştirilmiştir. Bölümler arasındaki bağlantılar ise “münâcât” adlı manzumelerle sağlanmıştır.

Bu tercümede Murtaza Müderris Gilânî tarafından hazırlanan *Heft Evreng* (Tahran 1337/1958) basımı esas alınmıştır. Ancak bu basımda birçok dizgi ve okuma hatası bulunduğundan, bazı elyazmaları ile Türkçe ve Farsça *Subhatü'l-ibrâr* şerhlerinden yararlanılmıştır.

Mensur tarzda gerçekleştirilen tercümede her beyit bir paragraf şeklinde düzenlenmiş olup tercümeyle bir veya iki cümle olarak yansımıştır. Beyit numaraları her beş beyitte bir olmak üzere satır başında kaydedilmiştir. Başlıklarda metnin aslında var olan dua cümleleri parantez içine alınmıştır. Asıl metinde yer almayan kelime ve sözler köşeli parantez içinde gösterilmiştir. Gerekli görülen yerlerde açıklamalar, metin üzerinde parantez içinde vurgulanmıştır. Dipnotlar mütercime ait olup bunlar, eser içerisinde işaret edilen ayetlerin sure, ayet numaraları ve mealleri ile az bilindiği düşünülen özel isimler hakkında kısa bilgi ve izahlar içermektedir.

Okuyucuya istifade edilebilir bir çalışma sunmuş olmayı umuyor, tercümedeki muhtemel hatalar nedeniyle hoş görülüp ikaz ve eleştirilerden mahrum bırakılmamayı temenni ediyorum. Son olarak, bu eserin yayımlanma sürecinde emeği geçen tüm Vakıf-bank Kültür Yayınları çalışanlarına teşekkür ediyorum. Vesselam.

Hicabi Kırlangıç
Ankara

ÂRİFLERİN TESBİHİ SUBHATÜ'L-EBRÂR

Rahman ve rahim olan Allah'ın adıyla
Ezelî mülke tertemiz bir giriştir bu.

Gonca gibi bir süre kan içinde kaldıysam da
Allah'a şükür açıldım sonunda.

Dünyanın kargaşasından epey sarsıldım.
Sır incilerini delip tesbihimsi bir şey hazırladım.

Sübhânallah! İhsan nisanında erdem bulutundan damlayıp doğruluk sedefinde toplanarak düşünce dalgıcının yardımıyla hikmet denizinin dibinden söz sahiline düşmüş ne şaşırtıcı, güzel incilerdir bunlar! Nâtıka, düşünce delgisiyle bunların her birini delip içine zarafet giysisini giydirmiştir. O zaman, uygunluk ve yumuşaklık ipini birbirine bağlayıp düzenli hâle getirmiştir. Doğrusu, öyle bir tesbih oluşmuştur ki bir araya geldiklerinde zikir ehli, onu elden ele dolaştırırsa ve sevinç meclislerinin arınanları, onu parmaklarıyla çekse yeridir. Estağfirullah, neler söylüyorum! Bunlar, dökülüp saçılmış değersiz birkaç midye kabuğu, birbirine karışmış sıradan birkaç küçük pişmiş toprak parçasıdır. Çocukların oynamasına yaraşır, delilerin huyuna uygundur bunlar. Ne olgun bakışlıların onunla işi olur ne de yetkin akıllıların ona itibar ettiği vardır. Sarhoşların sözleri gibi hep boş ve yoksulların hayalleri gibi olmayacak ar-

zulara bulaşmıştır. Bununla birlikte umarım, mânâ evinde gizlenenler için güzellik ss, iddia topluluğunda görünenler için olgunluk sermayesi olur.

MESNEVÎ

- [1] Son derece zavallı olan ve feleğin elinden ayaklar altında kalan Câmî,
Akılsız falcılar gibi birkaç boncuk toplamıştır.
Umulur ki böyle zavallı birine iyi bir fal çıkar.
Rabbim, göklerde seni ananlar ve pak âlemin doğru kulları aşkına,
- [5] Tamamen karman çorman olan bu tesbihi, her ne kadar hiç hükmünde olsa da
Safâ ehliyle karşılaştı ve inatçılarının elinden muhafaza buyur.
İnleyen âşıktan ve coşkulu sevdalıdan Muhammed'e ve soyuna selâm olsun.

ÖVÜLENİN KUSURSUZLUĞUNA ŞAHİT OLAN BU GAYBÎ GÜZELİN, İLÂHÎ SIFAT VE ADLARIN İNCİLERİYLE SÜSLENMİŞ BESMELE TACIYLA TAÇLANDIRILMASI

Rahman ve rahim olan ve ardı ardına ihsanda bulunan
Allah'ın adıyla
Bu başlığı güzel kokularla doldursun diye, misk saçan
kalem dilini

- [10] Kurtuluş ehlinin gönlüne hayat bağışlayan bu âb-ı hayatın nemiyle ıslatıyorum.
Tatar ceylanının misk kesesidir bu. Aktar tablasından bir esintidir bu.
Ezel bahçesindeki goncanın hoş nefesidir. Kerem dalının yeni taptaze meyvesidir.
[Bismillah], aklın yüzüne gayb kapısını açar, “şüphe bulunmayan”¹ kitap üzerine levha yerleştirir.
Bunun gibi vefa sözü bulunan bütün levhaların yazısı, talep edenlere cennetin kapısını gösterir.
- [15] Bu kapıda cennetin kokusunu bulan mutlu kimse cennete koşar.
Cennet, onda harf harf toplanan şaşırtıcı sırlardan başka bir şey değildir.
Baştan ağzını kapatmazsan suskunluktan söz edemezsin.
Yani: Ey bu adı beğenen kimse! Ağzını bu isimden başka [var olan] her şeye kapat.
Onun “sin”i arş kubbesinin burcundan yerin beyazlığına düşmüş katran renkli gölgedir.
- [20] Öyleyse güneş, gök kubbeden savaş okunu sana doğru çevirdiğinde bu gölgeye kaç.
Her “mim” halkasından sana nimet/cennet bahçesinden bir rahmet kapısı açılmıştır.
Her “elif”, düşman canına bir diken, hattâ onun gönül gözünde bir çividir.

---

1. Kur'an, 2/2: “İşte bu o kitaptır ki onda şüphe yoktur, muttakiler için doğru yolu göstericidir.”

Onun “Lâm” ı ile amaca/mutluluğa erişemeyince dil konuşma düzenini kaybetti.

“He”sinin boğazına gayretle iki bal çeşmesi akıtmasına bak!

[25] Yaralı gönül, yarasından fayda gördü. Bu yarayı kendine en iyi merhem olarak buldu.

Onun “ha”sı hesap günü, sayıca Adn Cenneti’nden başka bir şeye asla işaret etmez.²

Onun kaşa benzeyen “nun”u sır kıblesi olup kalp nama-za onunla başlar.

“Yâ”sı, cemâl ayetlerinden bir “aşır”dır.³ Onun tam “aşır”ı, Allah’ın kemâline övgüdür.

Harekeleri, bereketlerinin bolluğundan dolayı gönle hayat bağışladı.

[30] Sükûn işaretleri, ruha Allah’ın fazlının himayesinde sükûna yol gösterir.

Parlak yıldızlar gibi noktaları, şeytanların sürülme vehmini artırır.

Onda görülen “şedde” işareti, anlamdaki zorluk ile kolaylığı birbirinden ayırır.

Ey Câmî! Gömleğinin yakasından onun tertemiz ve güzel kokusunun yükseldiği gaybın bu günahsız/tertemiz güzeli,

Tecelli tarzını ve yüzünü gösterme şeklini senden edindi.

---

2. “Ha” harfi ebced hesabında sekiz değerinde olup, şaire göre sekiz cenneti temsil eder.

3. Ebced hesabında “ya” harfinin değeri ondur.